

UČITELJSKI TOVARIŠ.

Glasilo

„Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani.“

Izdavatelj in urednik:

Andrej Žumer,

mestni učitelj in c. kr. okrajni šolski nadzornik.

Št. 21.

Ljubljana, 1. listopada 1890.

XXX. leto.

Vsebina: Iz deželnega zbora kranjskega. — J. Marn: Knjiga Slovenska. — Ukazi in odredbe šolskih oblastev. — Književnost. — Vprašanja in odgovori. — Naši dopisi: Iz krškega okraja. — Loški Potok. — Iz Ljubljane. — Društven vestnik. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb.

Iz deželnega zbora kranjskega.

V seji deželnega zbora dne 24. t. m. se je obravnaval zakon o reguliranju učiteljskih plač. V imeni finančnega odseka je imel poročati poslanec Klun, a ker je bila že v odseku nejedinstvo glede § 6., ki določuje desetletnice za učitelje IV. plačilne vrste na jednorazrednicah, odklonil je poročilo in je poročal poslanec dr. Vošnjak. To poročilo se glasi:

Slavni deželni zbor!

V lanskem zasedanju sklenjeni zakon glede uravnave učiteljskih plač po javnih ljudskih šolah ni dobil Najvišjega potrjenja. Kakor je razvidno iz poročila deželnega odbora, s katerim slavnemu deželnemu zboru o tej zadevi predlaga nov načrt dotičnega zakona, spodtikala se je učna uprava nad določbami §§ 3 in 6, ki določujeta pravice deželnega odbora pri razvrstitvi učiteljskih služb v plačilne vrste in pri priznavanju osebnih doklad. Učna uprava trdi, da § 3. ni prav jasen, in da potrebuje bolj natančne zasnove, ker ni gotovo, kaj je razumeti z izrazom „ustanovitev učiteljskih služb“. Ako ustanovitev zadeva le določitev

plačilnih vrst, bi učna uprava ne imela nobenega pomisleka proti temu, da deželni šolski svet ravna v sporazumu z deželnim odborom, ako pa izraz „ustanovitev učiteljskih služb“ pomenja snovanje učiteljskih služb, mora učna uprava temu odločno uporekati, ker obstoječi šolski zakoni na pozitiven način določujejo, kje in kdaj je snovati kako učiteljsko službo.

Slavnemu deželnemu zboru ni prišlo na misel z omenjeno določbo § 3. le količikaj omejati pravico deželnega šolskega sveta glede snovanja učiteljskih služb, ker vé, da ta pravica po določilih obstoječih šolskih zakonov pristaja le deželnemu šolskemu oblastvu; ampak hotel je z njo le varovati pravico deželnega odbora pri razvrstitvi učiteljskih služb v plačilne razrede. In da bi nihče nad tem ne dvomil, pridejalo se je pojasnilo, da besede ustanovitev in razvrstitev učiteljskih služb pomenjata tukaj le določitev njih plačilnih vrst. Reč nikakor ni nejasna, kakor trdi učna uprava, in nikakor ne potrebuje bolj natančnega izraza. Pač pa bi nejasna postala, če bi se izpustila beseda „ustanovitev“, kakor priporoča deželni odbor. Prav

lahko bi se namreč zgodilo, da bi deželni šolski svet snovavši kako novo učiteljsko službo meni nič tebi nič iz lastne moči določil tudi njeno plačilno vrsto. Nihče mu ne more braniti snovati nove učiteljske službe, kjer so potrebne in po zakonu upravičene; tega pa nikakor nečemo, da bi deželno šolsko oblastvo pri snovanju novih služb že a priori določevalo, da bo nova služba spadala v prvi ali drugi, ali v katerikoli bodi plačilni razred, kakor je n. pr. dosedaj ustanovljalo nove službe s 400 ali 450 ali 500 gld. plače; preden bode določilo letno plačo nove službe, se bode moralo marveč porazumeti z deželnim odborom. Da torej deželna šolska oblast ne bode mislila, da je na pritrnitev deželnega odbora vezana samo pri razvrstitvi že obstoječih učiteljskih služb, ampak da jo veže jednaka dolžnost tudi pri razvrstitvi služb, ki se bodo na novo ustanovljale, zdelo se je finančnemu odseku potrebno, § 3. bistveno sprejeti tako, kakor je bil sklenjen v zadnjem zasedanju, spremenil je le besede njegove tako, da ni nobenega dvoma, o čem se ima deželno šolsko oblastvo sporazumljevati z deželnim odborom.

Še huje, kakor § 3 učno napravo bode § 6., ki zadeva osobno doklado 50 gld. učiteljem, ki so 10 let zadovoljivo služili na isti jednorazredni šoli z letno plačo IV. vrste. Učna uprava zahteva to osobno doklado kot nekako pravico učiteljem, deželni zbor pa jo smatra le kot nekako darilo za pridne učitelje. Kdor pa dovoljuje darila, določuje tudi pogoje, pod katerimi se ta darila komu priznavajo. Če je torej naš deželni zbor dovolil nagrade ali osobne doklade pridnim učiteljem ter določil, da ima pri priznavanju teh daril govoriti tudi deželni odbor, bi bila morala učna uprava to zboljšanje učiteljskih plač tem zadovoljnejše pozdraviti, ker takih osebnih doklad učitelji jednorazrednih ljudskih šol ne uživajo nikjer razven na Nižji-Avstrijskem.

Z ozirom na to, da so bili lani v finančnem odseku čuti obilni ugovori proti tej osobni dokladi in da je končno obveljala samo z jednim glasom večine, poročevalec te do-

ločbe ni hotel s tem spravljati še v večjo nevarnost, da naj bi se za njeno rešitev žrtvoval kos pravic deželnega zastopa. Če bi jo bil namreč tako predlagal, kakor jo zahteva učna uprava in jo priporoča deželni odbor, bi se bil izpostavljajal nevarnosti, da slavni deželni zbor ne bi pritrnil tej obliki in da bi marljivim učiteljem namenjeno darilo padlo pod klop. Če bi bil hotel pa varovati veljavo deželnega zastopa in priporočati, da naj slavni deželni zbor § 6. sprejme v isti obliki kakor lani, je gotovo, da zakon tudi letos ne bi dobil Najvišjega potrjenja in da bi učitelji vsaj še jedno leto zastoj čakali povekšanja plač. Da se torej na jedni strani zakon reši novega pogina, in da na drugi strani ni treba žrtvovati najmanjših pravic deželnega zastopa, zdelo se mu je primerno § 6. izpustiti, kar bi bilo tem lažje, ker ni v nobeni stvarni zvezi z drugimi določbami. Da pa pridni učitelji vsled tega ne pridejo ob njim namenjeno darilo ali osobno doklado, priporočal je resolucijo, s katero se deželnemu odboru naroča, dovoljevati osobno doklado 50 gld. na leto učiteljem, kateri so kot stalni učitelji na jedni ter isti jednorazredni ljudski šoli z letno plačo IV. vrste zadovoljivo službovali 10 let. Taka resolucija bi obsezala bistvene določbe, ki se nahajajo v § 6. lani sklenjenega zakona. Izpustila naj bi se le določitev, da naj se prične omenjeno desetletno službovanje šteti šele z veljavnostjo tega zakona, ker bode po novi razvrstitvi učiteljskih služb ostalo tako malo učiteljev na jednorazrednicah z najmanjšo plačo in desetletnim službovanjem, da te osobne doklade ne bodo kaj vplivale na povikšanje potrebščine normalno-šolskega zaklada. S tem bi bilo vsem ustrezno deželno šolsko oblastvo obdržalo bi pravico presojeti službovanje ljudskih učiteljev ali je zadovoljivo ali ne, deželni zastop bi po svoji vesti in volji obračal deželni denar, marljivi učitelji pa bi dobili svojo osobno doklado, ki ima za nje jednako vrednost, ali jim je bila priznana od deželnega šolskega oblastva ali od deželnega odbora. Toda večina odsekov ni pritrnila temu predlogu, marveč je sklenila, da naj § 6. ostane v za-

konu nespremenjen, kakor ga predlaga deželni odbor.

Drugi paragrafi so ostali nespremenjeni; razgovor je bil le o § 10., ki določuje rok, s katerim ima novi zakon stopiti v veljavnost. Ker je namreč le še malo tednov do novega leta, mislilo se je, da ni lahko pričakovati, da bi se Najvišja potrditev in razglasitev zakona izvršila pred novim letom sploh, še manj pa, da bi se izvršila toliko časa pred novim letom, da bi bilo mogoče do 1. prosinca 1891 dognati za izvršitev tega zakona potrebne priprave. Če bi ostal § 10. nespremenjen, bi morali učitelji v slučajih, da se zakon razglasi šele po novem letu, na povikšanje plač čakati do 1. prosinca 1892 kar bi nekatere izmed njih hudo zadelo; da bi pa stopil na vsak način v veljavnost s 1. prosincem 1891, kakor prosijo učitelji črnomaljskega okraja, če bi bil morda razglašen šele sredi ali celo na koncu l. 1891., je nemogoče zaradi proviziornih učiteljev, ki bi morali v tem slučaju vračati nepostavno prejete višje plače, kar bi bilo zanje skoraj nemogoče. Zato se je zdelo nekaterim primerno, priporočati, da naj stopi zakon v veljavnost tri mesece po razglasitvi. Na ta način učiteljem ne bi bilo treba dolgo čakati povikšanje plač, zlasti, če se zakon potrdi in razglasi še pred novim letom, na drugi strani pa bi bilo mogoče, v tem roku dovršiti vsaj najnujnejše priprave. Ali ker se je od gospoda vladnega zastopnika povdarjalo, da se je Najvišje potrditve zakona za gotovo nadejati še pred novim letom, ako zakon obvelja po načrtu deželnega odbora, bilo je soglasno sklenjeno, da naj ostane § 10. nespremenjen.

Razven že omenjene peticije črnomaljskih učiteljev došli sta slavnemu zboru v tej zadevi še dve peticiji, na katere se pa finančni odsek ni mogel ozirati. Odbor društva učiteljev in šolskih prijateljev za okraj Kamnik prosi, da naj se povikšajo vse učiteljske plače za 50 gld., češ, da bi se na ta način povikšale plače vsem učiteljem, po razvrstitvi novega zakona pa le nekaterim. Tako povikšanje prizadejalo bi deželi pri sedanjem številu učiteljskih služb, katerih je 530¹, za

26.500 gld. več stroškov, katerih dežela ne bi mogla zmagovati. Ravno tako ni bilo mogoče ozirati se na prošnjo društva „Zaveza učiteljskih društev“, ki prosijo, da naj se iz § 4. izpusti določba, da imajo pravico do petletnic samo učitelji in učiteljice, ki službujejo z dobrim uspehom, ker bi se sicer dobri in slabi, marljivi in leni učitelji stavljali v jedno vrsto. Dalje prosijo, da bi se bolj natančno določilo, kako se imajo šteti petletnice, celi § 4. je v tej zadevi tako jasen, da so tolmačenja, kakoršna našteva peticija, čisto nemogoča. Zato se tudi na to prošnjo finančni odsek ni mogel ozirati ter slavnemu zboru predlaga:

Slavni deželni zbor naj torej sklene:

1. Priloženemu načrtu zakona, s katerim se nekatere določbe deželnega zakona z dné 29. mal. travna 1873, d. z. št. 22, in z dné 9. sušca 1879, d. z. št. 13, spreminjajo, oziroma dopolnjujejo, pritrjuje deželni zbor.

2. Deželnemu odboru se naroča, temu zakonu pridobiti Najvišje potrdilo.

Pri podrobni obravnavi se je pri § 6. vnela huda debata, katere so se udeležili poslanci Hribar, dr. Tavčar, Šuklje, deželni predsednik baron Winkler, Svetec, Detela, baron Schwegel, dr. Schaffer. Ta paragraf se glasi:

„Učiteljem, ki so po pričetku veljavnosti tega zakona kot stalni učitelji na jedni ter isti jednorazredni ljudski šoli z letno plačo IV. vrste zadovoljivo službovali deset let, gre razven zakonitih službeno-starostnih doklad še osobna doklada 50 gld., ki se pri odmeri pokojnine ne všteta in odpade, če dosežejo učiteljsko službo z višjo plačo. Prisodbo te osobne doklade izreče deželni šolski svet, zasllišavši pred deželni odbor.“

Poslanec Hribar nasvetuje, da se ta § izpusti iz zakona ter nasvetuje tole resolucijo: „Deželnemu odboru se naroča, učiteljem, kateri so kot stalni učitelji na jedni ter isti jednorazredni ljudski šoli z letno plačo IV. vrste zadovoljivo službovali deset let, zasllišavši prej deželno šolsko oblastvo, dovoljevati iz deželnega zaklada osobno nagrado letnih 50 gld., ki se pri odmeri pokojnine

ne všteta in odpade, če dosežejo učiteljsko službo z višjo plačo“.

Predlog večine finančnega odseka, da se vzprejme § 6. v zmislu deželnega odbora, pri glasovanji dobi samo 9 glasov, torej ni vzprejet. Pri glasovanji o Hribarjevi resoluciji pa tudi za resolucijo glasuje samo 9 poslancev (dr. vitez Bleiweis, Gorup, Hribar, Kavčič, Kléin, Klun, Povše, Stegnar, dr. Tavčar), torej tudi ta pade. Zakon je torej ves vzprejet po predlogu deželnega odbora — brez § 6.

Tako se je končala obravnava o reguliranji učiteljskih plač na Kranjskem. Hvaležni moramo biti visokemu deželnemu zboru, da je vender jedenkrat uslišal prošnje učiteljstva, osobito pa za to, da se je stvar v tem zasedanji tako hitro izvršila, da bode zakon lahko že pred novim letom potrjen. Vender pa ta uredba še ne bode odstranila pomanj-

kanja učiteljev, ker premalo učnih močij pride v I. in II. plačilno vrsto (26 + 52) in so v nekaterih sosednih deželah boljše plače. Najslabeje se je pri tej uredbi skrbelo za ljubljansko učiteljstvo. Obžalovati moramo tudi, da je iz malenkostnih vzrokov padel § 6. o desetletnicah za jednorazredničarje. Isti poslanec, ki je povzročil, da se je v vlanski zakonski načrt vzprejelo določilo, vsled katerega zakon ni bil sankcioniran, predlagal je letos z ozirom na deželne finance, da naj se ta paragraf izpusti in s tem tudi desetletnice črtajo, akoravno smo malo dnij prej slišali in brali, da se je v jednem letu deželno premoženje za 231.000 glđ. pomnožilo, in da se je samo pri normalno šolskem zakladu več tisočakov prihranilo!*)

*) Ves zakon priobčimo, kakor hitro dobi Najvišje potrjenje. *Uredn.*

Knjiga Slovenska

XIX. veku.

*

Prirodopis živalstva s podobami. Za spodnje razrede srednjih šol izdelal Dr. Alojzij Pokorny. Poslovenil Fran Erjavec, profesor na c. kr. viši realki v Gorici. Drugo predelano in pomnoženo izdanje s 490 podobami. Založila in na svetlo dala Matica slovenska v Ljubljani. V Pragi 1872. 8. VI. 309. Natis. H. Mercy. — Pregled in kazalo I—VI. Vvod. Kje se živali nahajajo, v čem nam koristijo in škodujejo, kako se lové in spravljajo (Berilo). Opis posameznih živalskih vrst. Pregled vsega živalstva. Opis živalskega telesa sploh. Opis človeškega telesa (1—291). Imenik opisanih živali v slovenskem, nemškem in latinskem jeziku (292—309). III. s 522 podobami 1881. 8. 290 str.

Letopis Matice Slovenske l. 1875 str. 218—228: „Iz potne torbe“. Priobčil Franjo Erjavec. — „Na svojih izletih po goriskih, tolminskih in bolških hribih, po ipav-

ski dolini in po Krasu nabiral sem vzgred tudi rastlinska in živalska imena. Našel sem marsikako dobro zrno, ki bode ustrezalo našim botanikom in zoologom . . . V narodu je še polno sličnega blaga . . . Lastna imena živalska . . . za philologa ne brez pomena . . . Naposled sem dodal še nekatere besede, reke in prislovice, ki so se mi vredne zdele biti zapisane in priobčene, od kojih bode morebiti ta ali ona dobro služila bodočemu pisatelju slovenske phraseologije“. — Rastlinska, živalska imena. Lastna imena domače živine: kozja, ovčja, govedja. Besede, reki in pregovori. — L. 1879 str. 118—147: „V matičinem letopisu za 1875. l. priobčil sem rokovet rastlinskih in živalskih imen in tudi nekoliko po narodu pobranih besed in rékov, katerih naši besednjaki ali ne znajo, ali če jih tudi, ogibljejo se jih vender mnogi pisatelji, rekel bi od bojazni, da niso istinito